Maa- ja metsätalousvaliokunta LAUSUNTO

mmv@eduskunta.fi 22.9.2021 Dnro 365/2021

Asia: HE 104/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Sallan kansallispuistosta

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunta 23.09.2021 klo 10.00 / HE 104/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI SALLAN KANSALLISPUISTOSTA

Maa- ja metsätalousvaliokunta pyytää Paliskuntain yhdistyksen asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laiksi Sallan kansallispuistosta. Sallan kansallispuisto perustettaisiin noin 9 983 hehtaarin laajuisena Suomen Natura 2000 -verkostoon kuuluvalle Sallatunturin luonnonsuojelualueelle ja Metsähallituksen metsätalousmaalle Könkäänmaalla. Ehdotettava kansallispuisto sijaitsee kokonaan Sallan kunnassa.

Sallan kansallispuisto perustettaisiin Itä-Lapin vaaramaiseman, siihen kuuluvien metsien, soiden ja harjujen ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä, luonnonharrastusta, tutkimusta ja opetusta varten. Valtio kehittäisi aluetta yleisenä luonnonnähtävyytenä, mikä tarjoaisi hyvät mahdollisuudet luontomatkailuun, myös vähähiiliseen matkailuun, sekä matkailuyrittäjyyden kehittämiseen.

Ehdotetun Sallan kansallispuiston alueella toimii Sallan paliskunta. Paliskunta sijoittuu Sallan, Savukosken, Kemijärven ja Pelkosenniemen kuntien alueelle. Paliskunnan poronhoito perustuu porojen vapaaseen laiduntamiseen ja luonnonlaitumien ympärivuotiseen käyttöön. Poronhoito-oikeus on poronhoitolaissa säädetty pysyväksi tarkoitetuksi erityiseksi oikeudeksi (poronhoitolaki, PHL 848/1990 3 §). Paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 5 300 ja poronomistajia paliskunnassa on 182. Poronhoito on tärkeä osa aluetaloutta, mm. lihan ja muiden porotuotteiden jalostamisen kautta. Sallassa on paliskuntien omistama poroteurastamo, ja omaa lihanjalostusta on kehitetty alueella. Poro on tärkeä osa alueen matkailumarkkinointia ja siihen nojautuen on kehitetty erilaisia poromatkailupalveluita. Poronhoito ylläpitää alueen kulttuuria ja kulttuuriperintöä sekä pitää maaseudun kyliä asuttuna ja elinvoimaisina.

Ehdotetun Sallan kansallispuiston alueelle sijoittuu valtion rakennuttama ja Paliskuntain yhdistyksen ylläpitämä, PHL 39 a §:n mukainen valtakuntienvälinen poroesteaita. Sen tarkoitus on valtiosopimuksen mukaisesti estää porojen pääseminen vieraan valtakunnan alueelle. Esteaita sijoittuu ehdotetussa kansallispuistossa Onkamojärven pohjoispuolelle järven rantaan sekä valtakunnanrajan raja-aukon läheisyyteen. Ehdotetun kansallispuiston alueella liikkuu Paliskuntain yhdistyksen työntekijöitä esteaidan kunnossapitotehtävissä sekä aidan varressa että sinne pyrkiessään. PHL 39 a §:n mukaan "Valtion edustajalla on oikeus käyttöoikeuden perusteella liikkua alueella esteaidan rakentamista ja kunnossapitoa varten." Aita on poronhoitolain 39 a §:n perusteella merkitty kiinteistötietojärjestelmään. Aidan olemassaoloon ja ylläpitoon ei olisi Paliskuntain yhdistyksen näkemyksen mukaan vaikutusta kansallispuiston perustamisella.

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1 Puh: (016) 331 6000 etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi Y-tunnus 0192404-5
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI Fax: (016) 331 6060 www.paliskunnat.fi

Poronhoidon huomioon ottaminen kansallispuistoa perustettaessa

Poronhoito-oikeuden ja poronhoidon harjoittamiseen liittyvien oikeuksien ja toiminnan turvaamisesta alueella tulee huolehtia kansallispuistoa perustettaessa. Näitä ovat esimerkiksi porojen laiduntaminen ja poronhoitotehtävät, maastoliikenne, poltto- ja kotapuiden otto ilman erityistä lupaa korvauksetta, tulenteko ja porokoiran käyttö. Sallan kansallispuiston hallituksen esityksen mukaan poronhoito voi toimia alueella jatkossakin poronhoitolain mukaisesti, mikä on sisällytetty perustamislakiin viittaamalla luonnonsuojelulain (LSL, 1096/1996) 14 §:n. On välttämätöntä, että pysyväksi oikeudeksi tarkoitettu poronhoito-oikeus säilyy kansallispuiston alueella.

Poronhoitoon liittyvän toiminnan ohella poronhoidon rakenteiden salliminen Sallan kansallispuistossa on tarpeellista poronhoitotöiden onnistumiseksi. Tämä on kansallispuiston perustamislaissa sisällytetty viittaukseen LSL 15 §:stä, jossa sanotaan, että alueelle voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla rakentaa poronhoitoon liittyviä rakennuksia ja rakennelmia.

Maastoliikenne moottoriajoneuvoilla on poronhoitotehtävissä liikkumiseksi välttämätöntä ympäri vuoden. Poronhoitajien maastoliikenne tulee sallia Sallan kansallispuiston alueella nykyisen kaltaisena, maastoliikennelain mukaisesti. Kansallispuistossa ei myöskään saa rajoittaa liikkumista valtakunnan rajan poroesteaidan varressa tai aidan varteen menoa puiston läpi poroesteaidan kunnossapidon edellyttämissä tehtävissä (PHL 39 a §). Maastoliikenteestä ei ole erikseen kirjattu puiston perustamislakiin. Sitä ei kuitenkaan myöskään rajoiteta (LSL 18 §). Poronhoidon maastoliikenteestä on lisätty lausuntokierroksen jälkeen kirjaus lain perusteluiden puolelle, mikä on hyvä ja tärkeä täsmennys.

Maasuurpetojen porotaloudelle aiheuttamat vahingot ovat olleet korkealla tasolla yli kymmenen vuoden ajan. Sallan paliskunnassa petojen tappamana löydettyjen porojen määrä on ollut korkea. Esimerkiksi vuonna 2019 petojen tappamana löydettiin 106 poroa. Tehokkain keino vähentää vahinkoja ja porotalouden kannattavuuden heikkenemistä sekä valtion petovahinkokorvausten maksutaakkaa, on vahinkoa aiheuttavien maasuurpetojen poistaminen. Aiheeseen on ottanut kantaa useita kertoja myös valtionvarainvaliokunta: "Valiokunta pitää välttämättömänä, että rauhoitettujen lajien aiheuttamat vahingot voidaan korvata täysimääräisesti, ja toteaa, että näin vaikutetaan myös petopolitiikan hyväksyttävyyteen. Vahinkojen ehkäisemiseen tulee panostaa ja varmistaa, että 10 milj. euron raja ei ylity. --- Suurpetovahinkojen vähentäminen vaatii nykyistä toimivampia ja tuloksellisempia toimia." (VaVM 36/2020 vp). Petovahinkojen rajoittaminen on välttämätöntä sallia koko perustettavan kansallispuiston alueella jatkossakin.

Kansallispuistossa sallittaisiin metsästys Sallan kotikuntalaisille, mikä on tärkeää myös paikallisten oikeuksien säilyttämisen ja puiston hyväksyttävyyden kannalta. Tällöin Sallassa asuvilla on mahdollista pyytää karhua alueelliseen kiintiöön perustuvana metsästyksenä ilman Metsähallituksen lupaa. Sallan kuntalainen ei tarvitsisi erillistä Metsähallituksen lupaa myöskään ilveksen kannanhoidolliseen pyyntiin tai susien vahinkoperusteisiin lupiin. Ahman vahinkoperusteisen poikkeuslupapyynnin käytännöt eivät niin ikään muuttuisi tämänhetkisestä tilanteesta.

Paliskunnan osakkaan on asuttava sen kunnan alueella, missä hänen paliskuntansa sijaitsee (PHL 9 §). Sallan paliskunnan osakkaat voivat siten asua neljän kunnan alueella. Mikäli metsästysoikeus kansallispuistossa rajattaisiin ainoastaan metsästyslain 8 §:n mukaiseen oikeuteen metsästää kotikuntansa alu

eella, se ei ulottuisi puiston alueelle kuin paliskunnan osakkaille, joiden kotipaikka on Sallassa. Suurpetojen poikkeusluvanvaraiseen poistamiseen voi nykyisin osallistua muunkin kunnan asukas ja siihen voi joskus olla tarpeellista pyytää mukaan myös muita henkilöitä, kuin paliskunnan osakkaita. Mahdollisuus saada metsästysoikeus poikkeuslupapyyntiin osallistumiselle muille kuin Sallan kotikuntalaisille on kirjattu perustamislain HE:n 3 §:n seuraavasti: "--- Luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla sallittavaan riistaeläinlajien yksilön poistamiseen on lisäksi oikeus kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla ja Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämillä henkilöillä kotikunnasta riippumatta. --- " Poronhoidon kokemien petovahinkojen estämisen vuoksi on perusteltua ja erittäin tärkeää, että asia on otettu huomioon kansallispuiston perustamislaissa tällä tavoin.

Metsästysoikeutta tai maastoliikennettä poikkeusluvanvaraisessa pyynnissä ei tule rajoittaa kansallispuistossa ajallisesti tai alueellisesti. Lakiesitykseen on lausuntokierroksen jälkeen lisätty uutena asiana metsästysrajoitusalue, joka sijoittuu vilkkaimman matkailutoiminnan ympäristöön. HE:n 3.4 § kuuluu: "Poiketen siitä, mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, kansallispuistossa ei saa hirven ajoa lukuun ottamatta metsästää sillä alueella, joka on merkitty rasterilla liitteessä 1 olevaan karttaan." Alueen paliskunnalla on herännyt huoli, että estäisikö tämä vahinkoperusteisten poikkeuslupien käytön alueella, koska ko. toiminta yleensä rinnastetaan metsästykseen. Ympäristöministeriön mukaan metsästysrajoitusalue ei vaikuttaisi vahinkoperusteisten poikkeuslupien käyttöön, koska LSL 15 §:n luvanvaraiset poikkeukset kansallispuistoissa ovat mahdollisia. HE:n vaikutusten arviointiin on myös kirjattu, että nämä LSL 15 §:n "luvanvaraiset poikkeukset olisivat mahdollisia koko kansallispuiston alueella mukaan lukien metsästysrajoitusalue."

Perustettava kansallispuisto osaltaan suojaa poronhoidon edellytyksiä suojelemalla toimintaympäristöä muun maankäytön, kuten metsätalouden ja metsästyskoirapaineen, aiheuttamilta haitallisilta vaikutuksilta laitumiin, niiden käytettävyyteen sekä laidunrauhaan. Toisaalta kansallispuistolla tavoitellaan uusia matkailijoita alueelle, joten ihmistoiminta alueella tulee lisääntymään ja mahdollisesti myös sen aiheuttama häiriö porojen laidunnukselle ja poronhoidolle. Paliskuntain yhdistys katsoo, että lisääntyvästä matkailusta poronhoidolle aiheutuvien haittojen minimoimiseksi Sallan paliskunnan mielipidettä tulee kuulla matkailun alueellisessa ja ajallisessa ohjaamisessa. Paliskunta tulee siksi osallistaa kansallispuiston tarkempaan suunnitteluun, kuten hoito- ja käyttösuunnitelman sekä järjestyssäännön laatimiseen. Lisäksi paliskunnan kanssa on tarvittaessa neuvoteltava suunnitelmista PHL 53 §:n mukaisesti. Mikäli puistoon perustetaan neuvottelukunta tai yhteistyöryhmä, Sallan paliskunta tulee kutsua sen jäseneksi. Alemman asteisesta sääntelystä on mainittu HE:n perusteluissa seuraavasti: "Myös kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja järjestyssäännössä huomioitaisiin poronhoidon harjoittamisen edellytysten ja sujuvuuden turvaaminen." Tämä on tärkeä ja hyvä täsmennys ohjaamaan alueen jatkosuunnittelua.

Lopuksi

Alueella toimiva Sallan paliskunta katsoo, että hanke on kannatettava, mikäli poronhoidon harjoittamisoikeus, poronhoitajien maastoliikenneoikeus, paikallisten asukkaiden metsästysoikeus ja poronhoidolle vahinkoa aiheuttavien suurpetojen luvanvarainen poistaminen kansallispuistossa turvataan. Myös Paliskuntain yhdistys näkee nämä välttämättöminä kansallispuistohankkeen edellytyksinä.

Hallituksen esitys perusteluineen on sellaisenaan hyvä ja kannatettava, mikäli sen kirjaukset ovat riittävät siihen, että LSL 15.1 §:n 3 kohdan mukainen vahinkoa aiheuttavan riistaeläin yksilön luvanvarainen

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1 Puh: (016) 331 6000 etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi Y-tunnus 0192404-5
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI Fax: (016) 331 6060 www.paliskunnat.fi

poistaminen on mahdollista koko kansallispuiston alueella, myös metsästysrajoitusalueella. Mikäli kyseinen asia kuitenkin vaatii täsmentämistä, esitämme valiokunnan kiinnittävän siihen huomionsa ja ehdottavan lakiin tarvittavat korjaukset.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI
Puh: (016) 331 6000
Fax: (016) 331 6060
etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi
www.paliskunnat.fi
Y-tunnus 0192404-5